

Guia d'aprenentatge
Inserció sociolaboral
(3 ECTS)

Any acadèmic 2017-2018

Semestre: 2n Curs: 4t

Nom de la titulació: Grau en Treball Social / Grau en Educació Social

Mòdul: Espais professionals

Curs: 4t

Professor/a: Oscar Martínez Rivera

1.- Presentació de l'assignatura

El context econòmic actual i les polítiques d'ocupació generen dades tant alarmants com ara 4 milions de persones aturades a Espanya al gener 2016 que [s'ha reduït a 3.400.000 al gener del 2018](#) (SEPE) amb cinc anys de descens. A Catalunya, actualment (gener de 2018) hi ha 418.000 demandants de feina (515000 inscrits com a demandants de feina a Catalunya al gener 2016, 453.600 al gener del 2017), i [més d'un milió](#) d'habitatges a Espanya amb tots els actius desocupats (provenint de xifres de dos milions ara fa entre quatre i cinc anys) . Tot plegat representa al voltant del 16% de persones aturades (dades EPA) a Espanya i 12% a Catalunya (IDESCAT). Podeu veure l'actualitat de les dades de l'Estat Espanyol a les [dades que publica el Ministerios de Empleo y Seguridad Social](#) i les dades específiques de Catalunya al [portal de l' IDESCAT](#).

Sobre les dades generals cal destacar que continua sent molt preocupant tot allò que fa referència a l'atur juvenil. Però també cal fer referència a la situació laboral de les dones tant pel que fa a número de dones a l'atur com ara les diferències a les condicions laborals en comparació als homes.

Tot plegat s'emmarca dintre d'una suposada millora al país en referència a la inserció laboral, però des del punt de vista de les nostres professions cal que tinguem en compte totes les dades sobre precarietat laboral que estan generant un augment molt important de persones en situació de pobresa malgrat estan treballant. El fenomen dels *treballadors pobres* el treballarem en molts espais de l'assignatura.

Aquest és un fet que, òbviament, no pot passar per alt en el context formatiu de futurs professionals de l'educació social i el treball social. Està clar, doncs, que la situació actual serà un dels temes principals de l'assignatura.

En aquest sentit, l'assignatura dona a conèixer que la inserció laboral és un dels eixos clau i transversal per a la majoria de col·lectius amb els que treballa un/a Educador/a Social o Treballador/a Social per a la seva correcta socialització i normalització. Tant persones adultes com adolescents i joves de diferents dispositius de serveis socials han de rebre una orientació i acompanyament en aquest sentit per part de l'Educador o el Treballador Social encara que no s'hi dediquin explícitament. Per tant, és important tenir certs coneixements per a desenvolupar correctament la nostra tasca professional.

Al marge de la transversalitat, en l'actualitat moltes entitats i àrees de promoció econòmica municipal desenvolupen projectes d'inserció amb força demanda laboral de professionals. Per tant, l'assignatura pretén poder acompanyar processos relacionats amb la orientació laboral, però també poder donar unes primeres pautes per poder-se dedicar, en el futur, a la inserció laboral de manera exclusiva.

2.- Competències a desenvolupar

- Interpretar de forma crítica el vincle social que suposa el treball per a les persones.
- Analitzar els factors que determinen o possibiliten processos de millora de la ocupabilitat de les persones.
- Comprendre les desigualtats i discriminacions socials que afecten a la qüestió laboral de les persones.
- Dissenyar un projecte professional.

3.- Continguts

A continuació es passa a descriure breument els diferents mòduls de l'assignatura i es referencia les lectures obligatòries de referència per cada apartat.

Mòdul 0: Contextualització actual

L'assignatura inicia amb una imatge transversal de la situació actual en el panorama laboral en el nostre context. Malgrat el contingut i les lectures no son obligatòries per a l'exàmen sí que ho son per a la realització dels exercicis.

Es faran servir textos i publicacions de màxima actualitzant que s'estan publicant diferents mitjans. Aquests textos no s'incorporen en aquesta guia perquè s'estan publicant justament a l'hora de construir-la.

Malgrat la lectura no sigui obligatòria es recomana poder llegir:

Navarro, V.; Torres, J.; Garzón, A. (2011). *Hay alternativas. Propuestas para crear empleo y bienestar social en España*. Sequitur. Recuperat a: <http://www.vnavarro.org/wp-content/uploads/2011/10/hayalternativas.pdf>

Daros, W. (2016). "Los avatares del trabajo en la sociedad posmoderna, según Zygmunt Bauman". *Revista de la Facultad de Ciencias Sociales y Jurídicas de Elche*. Vol I – Núm. 11:169-189. Recuperat a <https://revistasocialesyjuridicas.files.wordpress.com/2016/03/11-tm-02.pdf>

Orteu, X. (2017). La transformación. En Orteu, X. *Desafíos de un mercado laboral en transformación* (pp. 25-42). Barcelona: Editorial UOC.

Mòdul 1: La feina com a activitat social

Tal i como explica Orteu (2012:15-34), la integració laboral d'una persona acaba provocant un ventall de llaços i lligams que alhora esdevenen part del que anomenariem integració social d'aquesta. En altres paraules, la integració laboral és un dels mecanismes d'integració social en el nostre context. Moltes vegades pensem en la feina i la relacionem amb l'intercanvi econòmic, però cal remarcar la gran importància que té el fet de treballar i el vincle social que provoca.

De la mateixa manera, deixar de tenir feina genera tota una sèrie de pèrdues que tenen una gran importància pel desenvolupament personal:

- Pèrdua d'identitat com a part del col·lectiu professional
Pèrdua de la seva pròpia definició com a individu pel fet que moltes vegades ens definim com el que som des de la nostra professió.

La feina, per altra banda, pot arribar a produir unes metes personals i en molts casos esdevé una organització social a la que pertany l'individu.

Bibliografia obligatòria:

Orteu, X. (2012). *Trabajo y vínculo social*. Barcelona: Editorial UOC

Orteu, X. (2017). Sentido del trabajo, programas y paradojas de la acción. En Orteu, X. Desafíos de un mercado laboral en transformación (pp. 127-161). Barcelona: Editorial UOC.

Bibliografia complementària:

Manzanera-Román, S.; Ortiz, P.; Hernández, M. (2016). "Crisis del factor trabajo como vía de integración social". *Cuadernos de relaciones laborales*. 34 (1), 15-35. Recuperat a: <https://revistas.ucm.es/index.php/CRLA/article/viewFile/52004/48074>

Rodríguez, M., Mendoza, E. i Vivas, A. (julio-septiembre, 2010). El trabajo como generador de vínculos sociales. *Espacio Abierto*, vol. 19, núm. 3, p. 541-554. Venezuela: Asociación Venezolana de Sociología. Recuperat a <http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=12215112006>

Mòdul 2: Evolució de la Inserció Laboral.

És a partir dels anys 70 que les administracions comencen a veure la importància de tenir professionals que treballin en clau de desenvolupament local i mirin d'acompanyar, especialment els col·lectius en risc d'exclusió social, en els processos de reinserció laboral.

L'evolució dels models de contractació i el canvi de la concepció del treball van fent al llarg de la història que els professionals hagin d'anar adaptant-se a les noves necessitats.

Abans era habitual començar a treballar en una empresa i mantenir aquest contracte pràcticament tota la vida. Però és obvi que al llarg del temps això ha canviat i molt abans de la crisi econòmica i del treball actual les persones, al llarg de la vida, treballen en diferents llocs de treball i fins i tot canvien de professió.

Bibliografia obligatòria:

Text de Carme Martí d'accés a l'e-campus.

Mòdul 3: Perfil i competències del Tècnic d'Ocupació:

Malgrat l'assignatura no pretengui formar en tècnics d'ocupació, si no tenir algunes eines per acompanyar processos d'orientació laboral, convé poder fer un anàlisi del perfil professional que s'hi dedica exclusivament.

En aquest sentit, descobrirem les tasques d'orientació, però també les de prospecció, intermediació i formador laboral.

Tot plegat ens ajudarà a comprendre quines son les activitats que cal realitzar per fer aquest acompanyament i quines capacitats haurem de desenvolupar per fer-ho.

Webgrafia obligatòria:

APILC. *El perfil professional del tècnic d'ocupació*. Recuperat a http://www.apilc.org/modulos/grupos_trabajo.php?id=6

Mòdul 4: La intervenció educativa en el procés d'inserció laboral: el papel del profesional de la educación social y el trabajo social.

Un cop hem vist totes les tasques i les competències que ha de desenvolupar un tècnic en inserció laboral o alguna persona que treballi en acompanyament a la inserció laboral, analitzarem el fet educatiu de que estem parlant.

Des de qualsevol professió que es dediqui a fer aquest acompanyament està clar que el disseny de la majoria de les accions tenen a veure amb un plantejament educatiu centrat en la persona.

Bibliografia obligatòria:

Gómez, M. (2009). La intervenció educativa en el procés d'inserció laboral. *Educació social: revista d'intervenció educativa*, 41, 15-33. Recuperat a <http://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/165612>

Orteu, X. (2012). *Trabajo y vínculo social*. Barcelona: Editorial UOC

Mòdul 5 : La ocupabilitat

L'anàlisi de la ocupabilitat d'una persona ens pot permetre poder tenir una idea de la distància que en un moment i lloc determinat té de l'ocupació. És un marc de referència que ens pot ajudar a buscar fórmules d'acostament a la inserció laboral. Aquesta qüestió també forma part de l'anàlisi personal que cal desenvolupar al propi projecte professional.

Bibliografia obligatòria:

Colomé, M. (2008). Tècniques d'anàlisi de competències professionals I. Servei d'Ocupació de Catalunya: Barcelona. Pàg. 22-31. Recuperat a http://preproduccio.oficinadetreball.gencat.cat/socweb/opencms/socweb_ca/ciudadans/_fitxers/Proces2010_Material_analisi1.pdf

Mòdul 6: Factors dels que depèn la inserció

Analitzarem amb detall els factors que intervenen en que hi hagi més o menys possibilitat d'inserció laboral d'una persona. Especialment treballarem des de l'òptica dels factors externs que intervenen en el moment i context de la persona, i també des de la mirada individual, des d'allò sobre el que la persona pot responsabilitzar-se.

Aquest exercici de reflexió en aquesta temàtica estarà vinculada al mòdul sobre el projecte professional i, per tant, al treball que cal realitzar a l'assignatura.

Bibliografia obligatòria:

Del Río, E. (2004). De qué depende la inserción. A: *La inserción laboral de personas especialmente frágiles*. Barcelona: Fundació La Caixa.

Mòdul 7: Precarització del mercat de treball: la reforma laboral i els treballador pobres

Els canvis en els models de contractació i en la legislació laboral durant els darrers anys en general no han millorat la protecció social en el treball. Malgrat hi ha diferents versions sobre

la situació tot apunta a que el treball en aquests moments no té el mateix significat que fa unes dècades.

Hi ha sectors que sota l'argument d'afavorir la contractació de treballadors proposen fórmules de desprotecció laboral. En canvi altres, veuen aquest tipus de models com un desmantellament de la seguretat que abans podia tenir un treballador, cosa que afavoreix contractacions més econòmiques i acomiadaments amb més facilitat.

En aquest sentit, en el nostre context més immediat, la darrera reforma laboral ha estat en la línia de facilitar l'acomiadament i la desprotecció del treballador amb l'argument de facilitar els contractes per part dels empresaris que de forma general l'han defensat. Hores d'ara no hi ha resultats tangibles sobre l'efecte positiu de la reforma laboral i ha estat àmpliament denunciada i refusada per grans sectors de la població.

Bibliografia obligatòria:

Caravaca, I., González-Romero, G., & López, P. (2017). "Crisis y empleo en las ciudades españolas, 2006-2012". *Revista EURE-Revista de Estudios Urbano Regionales*, 43(128). <http://www.eure.cl/index.php/eure/article/view/1727>

Santamaría, E. i Gómez, D. (2012). Precarització i mercat laboral. Dins Ana Maria Galvez (Ed.) *Capitalisme i treball*. (p. 141-182)

Sanromà, E (2012). El mercado de trabajo español en la crisis económica (2008-2012): Desempleo y reforma laboral. *Revista de Estudios Empresariales*. Segunda época, 2, 29-57. Recuperat a <http://revistaselectronicas.ujaen.es/index.php/REE/article/download/806/752>

Mòdul 8: Orientació Professional: el model de competències

Per fer la feina d'un tècnic d'ocupació o per a desenvolupar tasques orientades a l'acompanyament en qüestions laborals és necessari poder tenir una base teòrica en relació a les competències professionals. Aquesta és una perspectiva que s'ha imposat durant els darrers anys. Poder destriar les habilitats de les persones i poder fer un bon anàlisi en referència a aquest aspecte ens pot ajudar a desenvolupar posteriorment un pla d'acció o un projecte professional coherent.

Bibliografia obligatòria:

Colomé, M. (2008). Tècniques d'anàlisi de competències professionals I. Servei d'Ocupació de Catalunya: Barcelona. Pàg. 1-21. Recuperat a http://preproduccio.oficinadetreball.gencat.cat/socweb/opencms/socweb_ca/ciutadans/_fitxers/Proces2010_Material_analisi1.pdf

Mòdul 9: El treball a la societat del coneixement

Moltes de les competències que el mercat laboral demana en aquests moments no existien o no tenien la rellevància en la societat industrial i inclús en la post-industrial. Per altra banda el model econòmic ha canviat de tal manera que els models productius demanen d'uns llocs diferents que també han canviat substancialment. Malgrat encara hi hagin possibilitats laborals en marcs més aviat industrials, la tendència del mercat de treball és disminuir, en

part, les possibilitats per aquelles persones que no hagin fet un canvi a nivell de formació, de conceptualització del treball, etc.

Aquests canvis poden haver afectat a un volum de persones important i podríem dir que en general afecten especialment a perfils professionals de baixa qualificació. En gran part, les persones que ocupen aquestes feines poden tenir possibilitats de sentir cada cop més propera l'exclusió social derivada de la seva ocupabilitat.

Bibliografia obligatòria:

Martínez-Rivera, Ó. (2013) "El trabajo de las personas con diversidad funcional en la sociedad de la información" *Pedagogia i Treball Social. Revista de Ciències Socials Aplicades* Núm. 4: 67-88. Recuperat a http://ojs.udg.edu/index.php/pedagogia_i_treball_social/article/view/37/72

Mòdul 10: Tècniques de recerca de feina.

Moltes de les persones en recerca de feina, bé sigui per millora professional o perquè busquin la seva primera feina, o bé perquè s'han quedat sense, tenen dificultats alhora de trobar estratègies per poder trobar feina o bé augmentar la seva empleabilitat. Les tècniques de recerca de feina, a més, han canviat en els darrers temps i la bretxa digital ha pogut suposar una dificultat afegida per moltes persones.

Es treballa durant el procés de creació del projecte professional

Mòdul 11: Col·lectius i fórmules per a la Inserció Laboral

En el nostre context existeixen nombroses experiències d'inserció laboral adreçades a diferents col·lectius. Hi ha diferents propostes de fórmules adreçades a la millora de l'empleabilitat de les persones i molts d'aquests projectes ho fan diferenciant diferents necessitats de diferents col·lectius en exclusió social.

Al nostre país existeix una bona xarxa d'entitats que històricament s'han especialitzat en l'orientació sociolaboral en diferents àmbits d'actuació.

Bibliografia obligatòria:

Educación Social: Revista de intervención socioeducativa. (2009). Barcelona: Fundació Pere Tarrés, monogràfic 41.

- Inserció laboral de les persones en situació de pobresa i/o d'exclusió social
- Coneixement d'oficis: la trajectòria d'un projecte pilot per a joves en un servei consolidat
- Cooperativistes a la recerca de sentit
- Integració social i laboral mitjançant la fórmula d'empresa d'inserció
- El treball amb suport: un model que facilita la incorporació de persones amb discapacitat intel·lectual en empreses ordinàries

Carrizosa Gala, J. i Sesé, A. (2014). La diversitat funcional al treball. *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa* [en línia], Núm. 58, p. 65-79. Recuperat a <http://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/284936>

Bibliografia recomanada:

Orteu, X. (2017). Colectivos amenazados y el valor de lo común. En Orteu, X. Desafíos de un mercado laboral en transformación (pp. 99-127). Barcelona: Editorial UOC.

Mòdul 12: El projecte professional: l'empleabilitat i els Itineraris d'Inserció.

La planificació del trajecte professional que una persona vol desenvolupar a curt, mig i llarg termini és una eina molt eficaç per al desenvolupament professional. El fet de fer un exercici concret que fomenti la reflexió i la presa de decisions en les qüestions laboral ajuda a prendre decisions que poden determinar la ocupabilitat.

Aquesta tècnica pretén, entre altres coses, poder determinar en quins aspectes la persona és la responsable i protagonista de la seva inserció sociolaboral i ajuda a discriminar els factors que no depenen d'ella directament.

El fet de poder elaborar un projecte professional propi ajuda a reflexiona entorn al fet d'acompanyar futurs usuaris en la seva recerca de feina o en la millora d'aquesta.

Bibliografia obligatòria:

Colomé, M. (2008) *Tècniques d'anàlisi de competències professionals II. Projecte professional*. Servei d'Ocupació de Catalunya: Barcelona.
http://www.oficinadetreball.cat/socweb/export/sites/default/socweb_es/ciutadans/_fitxers/Proces2010_Material_analisi2.pdf [consulta: 20.12.2014]

Fachelli, S., Torrents, D. i Navarro-Cendejas, J. (2014). ¿La Universidad española suaviza las diferencias de clase en la inserción laboral? *Revista de Educación*, 364, 119-144.

Mòdul 12: Proposta metodològica i Inserqual.

Aquest mòdul el basarem en la proposta metodològica que descriu Orteu (2017), però també repassarem el model INSERQUAL.

Tal i com indica la web d'INSERQUAL, aquest és un "projecte de millora de la qualitat instrumental en el procés d'acompanyament cap a la inserció laboral de persones en risc d'exclusió social."

En aquest sentit, aquest projecte ens ajudarà a endreçar diferents protocols d'acompanyament en la qüestió laboral. Inserqual pretén presentar-se com una guia que es pugui utilitzar de manera pràctica encara que sigui de manera parcial i no necessàriament globalment.

Lectura obligatòria:

Orteu, X. (2017). Propuesta metodològica. En Orteu, X. Desafíos de un mercado laboral en transformación (pp. 163-202). Barcelona: Editorial UOC.

Lectura recomanada:

Sesé, A. (2009). InerQual: una eina per a la millora de la qualitat en l'acompanyament en la inserció laboral. *Educación Social: Revista de intervención socioeducativa*. (2009). Barcelona: Fundació Pere Tarrés, 41, 112-123. Recuperat a <http://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/165619>

Fundació Pere Tarrés, Inerqual, Recuperat a <http://www2.peretarres.org/inserqual/>

4.- Resultats de l'aprenentatge

Al final del procés l'estudiant mostrarà les següents evidències de les competències desenvolupades:

- Serà capaç de visualitzar les tasques a desenvolupar en relació a la qüestió laboral des de la pràctica professional del treballador social i l'educador social.
- Tindrà coneixement i destreses per a elaborar un projecte professional
- Tindrà destreses per millorar el seu discurs sobre la conceptualització del treball en el context actual
- Serà capaç de detectar situacions de vulnerabilitat social derivades de la qüestió laboral de les persones

5.- Metodologia

5.1.- Activitats del professor:

- Presentar els diferents mòduls basant-se en les lectures que es presenten a la Guia d'Aprenentatge
- Guiar l'anàlisi dels continguts que proposa l'assignatura
- Dissenyar l'espai virtual perquè hi hagi possibilitat d'intercanvi i construcció conjunta durant l'assignatura.
- Orientar els estudiants durant l'elaboració dels diferents treballs.

5.2.- Activitats dels estudiants:

- Analitzar, personalment i en grup els diferents continguts proposats per l'assignatura
- Participar en el debat que es generi a les sessions presencials i també en els virtuals (especialment les persones d'itinerari adaptat)
- Generar una proposta de projecte professional personal

- Llegir la bibliografia obligatòria de cada mòdul de l'assignatura i complementar-la amb la resta de lectures que proposa l'assignatura.
- Especialment per a les persones que fan l'assignatura en itinerari adaptat: Responsabilitzar-se de seguir el ritme de l'assignatura i intervenint de manera virtual

Treball a l'aula/ hores d'activitat a classe amb el professor	30 h (1.2 ECTS)
Treball tutoritzat: hores de treball individual o grupal amb l'acompanyament del professor (via e-campus o presencialment)	22.5 h (0.9 ECTS)
Treball autònom: temps d'estudi i de treball individual o grupal dels estudiants	22.5 h (0.9 ECTS)

6.- Sistema d'avaluació

6.1.- Activitats o instruments d'avaluació

L'avaluació de l'assignatura s'especifica al document "Avaluació de l'assignatura". En aquest document es descriuran les activitats tant pel que fa a l'itinerari adaptat com per a la resta d'estudiants. Es farà una proposta d'activitats d'avaluació continuada que seran obligatòries presentar en tots els casos per poder superar l'assignatura. Les persones que superin **totes** les activitats no hauran de fer examen final.

Per les característiques de l'assignatura es demanen com a mínim l'assistència i participació a un mínim de 8 sessions de classe (senceres) distribuïdes durant el curs. Es detalla aquest aspecte per les persones d'itinerari adaptat al document d' "Avaluació de l'assignatura".

Malgrat no ho recomani el professor, existeix la possibilitat de superar l'assignatura amb un examen final únicament.

Al treballs, qualsevol còpia parcial o total d'un document d'un autor/a que no sigui l'estudiant i que estigui citat de manera que no quedi molt clarament diferenciada l'autoria serà motiu de suspens en el treball i a la convocatòria tal i com indica la guia de l'estudiant.

6.2.- Criteris d'avaluació

ACTIVITAT 1: Projecte professional (40%)

ACTIVITAT 2: Activitat de relat de persona a l'atur (30%)

ACTIVITAT 3: Activitat de notícies (30%)

7.- Resum del procés formatiu per competències

Veure quadre annex

8.-Vies de comunicació amb el docent

A més de l'atenció en els dos espais habituals de comunicació (aula i campus virtual) el professorat pot comunicar-se amb l'estudiant a través de tutories i del correu electrònic.

Correu electrònic: omartinez@peretarres.org

Horari d'atenció: Dimarts, de 12 a 13h. (cal demanar cita prèviament)

9.- Bibliografia i recursos

Bibliografia obligatòria:

****Es considera bibliografia obligatòria tota aquella referenciada en la descripció de cada mòdul de l'assignatura.**

APILC. (2008). *El perfil professional del tècnic d'ocupació*. Recuperat a http://www.apilc.org/modulos/grupos_trabajo.php?id=6

Caravaca, I., González-Romero, G., & López, P. (2017). "Crisis y empleo en las ciudades españolas, 2006-2012". *Revista EURE-Revista de Estudios Urbano Regionales*, 43(128). <http://www.eure.cl/index.php/eure/article/view/1727>

Carrizosa, J., Sesé, A. (2014). La diversitat funcional al treball. *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*, 58, 65-79. Recuperat a: <http://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/284936>

Colomé, M. (2008). *Tècniques d'anàlisi de competències professionals II. Projecte professional*. Recuperat a http://www.oficinadetreball.cat/socweb/export/sites/default/socweb_es/ciudadans/fitxers/Proces2010_Material_analisi2.pdf

Del Río, E. (2004). De qué depende la inserción. Dins: *La inserción laboral de personas especialmente frágiles*. Barcelona: Fundació La Caixa.

Gómez, M. (2009). La Inserció laboral com a procés d'intervenció educativa. *Educación Social: Revista de intervención socioeducativa*. (2009). Barcelona: Fundació Pere Tarrés, monogràfic 41. Recuperat a <http://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/issue/view/12920/showToc>

Gómez, M. (2009). La intervenció educativa en el procés d'inserció laboral. *Educació social: revista d' intervenció educativa*, 41, 15-33. Recuperada a <http://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/165612>

Martínez-Rivera, Ó. (2013). El trabajo de las personas con diversidad funcional en la sociedad de la información. *Pedagogia i Treball Social. Revista de Ciències Socials Aplicades*, 4, 67-88. Recuperat a http://ojs.udg.edu/index.php/pedagogia_i_treball_social/article/view/37/72

Orteu, X. (2012). *Trabajo y vínculo social*. Barcelona: Editorial UOC

Orteu, X. (2017). *Desafíos de un mercado laboral en transformación*. Barcelona: Editorial UOC.

Santamaría, E. i Gómez, D. (2012). Precarització i mercat laboral. Dins Ana Maria Galvez (Ed.) *Capitalisme i treball*. (p. 141-182).

Sanromà, E. (2012). El mercado de trabajo español en la crisis económica (2008-2012): Desempleo y reforma laboral. *Revista de Estudios Empresariales. Segunda época*, 2, 29-57. Recuperat a <http://revistaselectronicas.ujaen.es/index.php/REE/article/download/806/752>

Bibliografia recomenable:

Carnoy, M. (2001). *El trabajo flexible en la era de la información*. Alianza Editorial: Madrid.

Castells, M. (2003). Les transformacions del treball i l'ocupació: treballadors en xarxa, desocupats i treballadors a temps flexible. Dins Castells, M. *L'era de la informació. Vol. 1: La societat xarxa*. (p. 9-36.). Barcelona: Ed. UOC.

Ceniceros, J. i Oteo, E. (2003). *Orientación Sociolaboral basada en itinerarios. Una propuesta metodológica para la intervención con personas con riesgo de exclusión*. Madrid: Fundación Tomillo.

Cresalida (2012). Construeix el teu projecte professional i coneix les oportunitats laborals al Maresme. Recuperat a http://www.ccmaresme.cat/ARXIUS/2012/PROMOECO/CONSTRUEIX/Presentacio_construeix_012_sessio_I_i_II.pdf

Daros, W. (2016). "Los avatares del trabajo en la sociedad posmoderna, según Zygmunt Bauman". *Revista de la Facultad de Ciencias Sociales y Jurídicas de Elche*. Vol I – Núm. 11:169-189. Recuperat a <https://revistasocialesyjuridicas.files.wordpress.com/2016/03/11-tm-02.pdf>

Echevarria, Benito (Coord.) (2000). *Orientació professional*. Barcelona: Ed. UOC.

Escuela Xavó-Xaví. (2001). *El adolescente marginal. Escuela y trabajo*. Barcelona: Ed. Rosa Sensat.

European Comission. (2012). *Employment and Social Developments in Europe 2012*. Belgium: European Union. Recuperat a <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=9604&langId=en>

European Comission. (2013). *Policy Brief on Senior Entrepreneurship*. Belgium: European Union. Recuperat a <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=9644&langId=en>

Fachelli, S., Torrents, D. i Navarro-Cendejas, J. (2014). ¿La Universidad española suaviza las diferencias de clase en la inserción laboral? *Revista de Educación*, 364, 119-144.

Fachelli, S., i Navarro-Cendejas, J. (2015). Relación entre origen social e inserción laboral de los graduados universitarios. *RELIEVE-Revista Electrónica de Investigación y Evaluación Educativa*, 21(2). Recuperat a <http://cjs.uv.es/index.php/RELIEVE/article/view/7812>

Fernández, J. I Algarín, E. (2018). Metodología para la inserción social de jóvenes con fracaso escolar: Nuevos escenarios metodológicos especializados. *IJERI: International journal of Educational Research and Innovation*, (9), 105-121. Recuperat a <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6182964>

Fundació La Caixa. (2004). *La inserción laboral de personas especialmente frágiles*. Barcelona: Ed. La Caixa.

Fundació Pere Tarrés. (2006). *INSERQUAL. Protocol de Qualitat. Qualitat en l'acompanyament sociolaboral. Aplicació d'una metodologia de qualitat instrumental*. Barcelona: Fundació Pere Tarrés.

Gálvez, A. M. (2012). *Capitalisme i treball. Problemàtiques socials del món contemporani*. Barcelona: UOC.

Gallego, S. (1999). *Cómo planificar el desarrollo profesional. Actividades y estrategias de autoorientación*. Ed. Laertes: Barcelona.

Gutiérrez, R., Martínez, K., Pacheco, A., & Benjet, C. (2015). La construcción social de la identidad en los jóvenes que no estudian ni trabajan. *Revista Iberoamericana de Ciencias*, 1, N. 7. Recuperat a <http://reibci.org/publicados/2014/diciembre/0700109.pdf>

Ibarra, H. (2003). *Estrategias poco convencionales para reinventar su carrera profesional*. Bilbao: Ed. Deusto.

Manzanera-Román, S.; Ortiz, P.; Hernández, M. (2016). "Crisis del factor trabajo como vía de integración social". *Cuadernos de relaciones laborales*. 34 (1), 15-35. Recuperat a: <https://revistas.ucm.es/index.php/CRLA/article/viewFile/52004/48074>

Martínez, L., López, J. L., & García, L. (2018). Las nuevas profesiones y el mercado laboral. *Red Internacional de Investigadores en Competitividad*, 8(1). Recuperat a <https://www.riico.net/index.php/riico/article/view/1243>

Navarro, V.; Torres, J.; Garzón, A. (2011). *Hay alternativas. Propuestas para crear empleo y bienestar social en España*. Sequitur. Recuperat a <http://www.vnavarro.org/wp-content/uploads/2011/10/hayalternativas.pdf>

- Orteu, X. (2007). *La construcción de itinerarios de inserción laboral*. Serie Pedagogía Social.txt. Barcelona: Ed. Gedisa.
- Orteu, X. (2011). ¿Qué inserción para que des/empleados?. Dins S. Moyano i J. Planella, *Voces de la Educación Social*. (p. 243-254). Barcelona: UOC.
- Penalonga, A., Sáenz, C., Nieto, A. i Penalonga, A. (2009). *Fol Formacion y Orientacion Laboral*. Serie Futuro Santillana. Formacion Profesional. Madrid: Ed. Santillana.
- Pérez, Á., Afonso, G., i Aguilar, L. (2015). LA ENSEÑANZA UNIVERSITARIA Y LA FORMACION PARA EL TRABAJO. Un análisis desde la opinión de los estudiantes. *Paradígma*, 30(2), 7-19. Recuperat a <http://revistas.upel.edu.ve/index.php/paradigma/article/viewFile/2010/875>
- Pericàs, J. M. V., i López-Andreu, M. (2016). Crisi de l'ocupació i polarització de les trajectòries laborals. El cas dels adults joves a Catalunya. *Papers: revista de sociologia*, 101(1), 5-30. Recuperat a <http://www.raco.cat/index.php/Papers/article/view/302251>
- Pineda, P. (2002). *Pedagogía Laboral*. Barcelona: Barcelona: Ed. Ariel Educación.
- Rial, A. i Fernández, J.C. (2010). Competencias socio-emocionales y educación: implicaciones para la inserción laboral de mujeres desempleadas. *Enseñanza & Teaching*, 27, 1-2009, 23-39. Recuperat a <http://hdl.handle.net/10366/79275>
- Riaño-Galán, A., García-Ruiz, Rodríguez, A. i Álvarez-Arregui, E. (2016). Calidad de vida e inserción socio-laboral de jóvenes con discapacidad. *Revista Electrónica de Investigación Educativa*, 18(1), 112-127. Recuperat a <http://redie.uabc.mx/redie/article/view/907>
- Rodríguez, M., Mendoza de Ferrer, E. i Vivas, A. (2010). El trabajo como generador de vínculos sociales. *Espacio Abierto*, 19 (3), 541-554. *Asociación Venezolana de Sociología*. Recuperat a <http://redalyc.uaemex.mx/src/inicio/ArtPdfRed.jsp?iCve=12215112006>
- Rodríguez, M.L. (2009). *Estudios universitarios. Proyecto profesional y mundo del trabajo. Como tender puentes entre la universidad y la vida activa*. Barcelona: Ed. Universitat de Barcelona. Col·lecció: Explicar la Universidad.
- Rodríguez, M.L. (2003). *Cómo orientar hacia la construcción del proyecto profesional*. Barcelona: Ed. Desclée de Brouwer.
- Rodríguez, M.L. (2003). *Orientación profesional. Un proceso a lo largo de la vida*. Barcelona: Ed. Dykinson.
- Sesé, A. (2009). InserQual: una eina per a la millora de la qualitat en l'acompanyament en la inserció laboral. *Educación Social: Revista de intervención socioeducativa*. (2009). Barcelona: Fundació Pere Tarrés, 41, 112-123. Recuperat a <http://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/165619>

Vera, O., Gómez, G., i Farías, M. (2016). Factores que inciden en las condiciones de empleabilidad de los egresados en pedagogía. *Revista Actualidades Investigativas en Educación*, 16(1). Recuperat a <http://revistas.ucr.ac.cr/index.php/aie/article/view/21935>

Vilaseca et al. (2004). *Treball en xarxa i teletreball: cap a una nova tendència global del treball*. Barcelona: UOC.

Wehman, P. (2012). Supported Employment: What is it?. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 37, 139–142. Recuperat a <http://iospress.metapress.com/index/G69263837352W248.pdf>

Zarza, B. (2006). Intervenció psicopedagògica en projectes i programes d'inserció laboral. A: Badía, A; Mauri, T; Monereo, C. (Coord). *La pràctica psicopedagògica en educació no formal. Part II*. Ed. (p. 261-272). Barcelona: UOC.

ANNEX: QUADRE RESUM DEL PROCÉS FORMATIU PER COMPETÈNCIES

Competències	Activitats formatives	Resultats d'aprenentatge	Activitats d'avaluació
Interpretar de forma crítica el vincle social que suposa el treball per a les persones.	Lectura i estudi de la bibliografia obligatòria i complementària. S'encarrega treballs escrits amb els crear-los genera l'assoliment de la competència. Es fan exposicions a la classe i debats posteriors.	- Serà capaç de visualitzar les tasques a desenvolupar en relació a la qüestió laboral des de la pràctica professional del treballador social i l'educador social. - Tindrà destreses per millorar el seu discurs sobre la conceptualització del treball en el context actual - Serà capaç de detectar situacions de vulnerabilitat social derivades de la qüestió laboral de les persones	AAC3
Analitzar els factors que determinen o possibiliten processos de millora de la ocupabilitat de les persones.	Lectura i estudi de la bibliografia obligatòria i complementària. S'encarrega treballs escrits amb els crear-los genera l'assoliment de la competència. Es fan exposicions a la classe i debats posteriors.	- Serà capaç de visualitzar les tasques a desenvolupar en relació a la qüestió laboral des de la pràctica professional del treballador social i l'educador social. - Tindrà coneixement i destreses per a elaborar un projecte professional - Tindrà destreses per millorar el seu discurs sobre la conceptualització del treball en el context actual - Serà capaç de detectar situacions de vulnerabilitat social derivades de la qüestió laboral de les persones	AAC1 AAC3
Comprendre les desigualtats i discriminacions socials que afecten a la qüestió laboral de les	Lectura i estudi de la bibliografia obligatòria i complementària. S'encarrega treballs escrits amb els crear-los genera l'assoliment de la competència.	- Tindrà destreses per millorar el seu discurs sobre la conceptualització del treball en el context actual - Serà capaç de detectar situacions de vulnerabilitat	AAC2 AAC3

persones.	Es fan exposicions a la classe i debats posteriors.	social derivades de la qüestió laboral de les persones	
Dissenyar un projecte professional.	Lectura i estudi de la bibliografia obligatòria i complementària. S'encarrega treballs escrits amb els crear-los genera l'assoliment de la competència. Es fan exposicions a la classe i debats posteriors.	• Serà capaç de visualitzar les tasques a desenvolupar en relació a la qüestió laboral des de la pràctica professional del treballador social i l'educador social. • Tindrà coneixement i destreses per a elaborar un projecte professional • Tindrà destreses per millorar el seu discurs sobre la conceptualització del treball en el context actual	AAC1